

تحلیل و بررسی تأثیر ایجاد اقامتگاه های بوم گردی ایران در توسعه نواحی روستایی در راستای توسعه پایدار منطقه ای

علی شجاعی فرد* : استادیار رشته مدیریت کارآفرینی دانشگاه پیام نور، ایران
علی شکور : استاد گروه جغرافیای انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرودشت، مرودشت، ایران.

چکیده

اقامتگاه های بوم گردی چند سالی است در روستاهای اطراف شهرهای بزرگ و دارای آثار تاریخی و طبیعی شکل گرفتند و سازمان های متولی از آنها حمایت می کنند. از طرفی مشکلات شهرنشینی و فطرت طبیعت دوست آدمی، عاملی است تا اسباب توسعه روستایی از طریق گردشگری و خدمات آن را فراهم آورد. این پژوهش کاربردی با هدف ایجاد اقامتگاه های بوم گردی و نقش آن بر توسعه سکونتگاه های روستایی در راستای توسعه پایدار منطقه ای، با بهره گیری از اطلاعات، توصیفی-پیمایشی و از طریق مصاحبه با کارشناسان اقدام به شناسایی مولفه ها و معیارهای موثر نموده و سپس عوامل شناسایی شده در غالب پرسشنامه دلفی فازی در اختیار نمونه آماری که ۳۸۴ نفر از ساکنان نواحی روستایی چهار استان، استان مازندران (شمالی)، استان فارس (جنوبی)، ایلام (غربی) و خراسان جنوبی (شرقی) می باشند، بصورت تصادفی توزیع گردید و داده ها با استفاده از نرم افزار spss در قالب روش تحلیل عاملی تجزیه و تحلیل شد. نتایج پژوهش از تقلیل ۳۷ متغیر، بیان کننده ۸ عامل استخراج شده بود که ۷۹/۹۰ درصد نشان از رضایت بخش بودن تحلیل عاملی و متغیرهای بررسی شده دارد، براین اساس عامل اشتغال زایی ۷۲/۱۹ درصد اثرگذاری اقامتگاه های بوم گردی را تبیین می کند که شامل اشتغال مستقیم و غیرمستقیم، گسترش فرصت های شغلی برای زنان و ایجاد فرصت های شغلی جدید می باشد؛ عامل افزایش تولید و درآمد با واریانس ۱۷/۳۲ و عامل تقویت هویت محلی با واریانس ۱۳/۹۶، بیشترین درصد و عوامل کالبدی-معماری با واریانس ۳/۹ و اجتماعی-فرهنگی با واریانس ۱/۳۸ کمترین درصد اثرگذاری اقامتگاه های بوم گردی را بر توسعه نواحی روستایی مناطق مورد مطالعه را تبیین می کنند، همچنین آزمون تک نمونه ای، عامل چهارم (رونق بخش خدمات) با آماره ۸/۶۴ و عامل اول (اشتغال زایی) با آماره ۷/۵۱ بیشترین نقش را در این زمینه داشته اند.

واژه گان کلیدی: اقامتگاه های بوم گردی، توسعه پایدار منطقه ای، تحلیل عاملی، گردشگری.

مقدمه

گردشگری در قرن بیست و یکم با توجه به گسترش زیرساخت‌های اقتصادی، بهداشتی، امنیتی و ارتباطی به یک واقعیت اجتناب ناپذیر بدل گشته است (موقریاک و قربانی، ۱۳۹۷: ۸). سفر به دیگر نقاط برای گردشگری با انگیزه‌های مختلف جزء ملزومات زندگی در این قرن محسوب می‌شود و در واقع جریانی را شکل می‌دهد که مرزهای ملی و بین‌المللی را درنوردیده و رویکردی فراتر از دولت ملت یافته است (سقای، ۱۳۹۵: ۷). بر این مبنا جریان گردشگری در جهان، به خصوص در ابعاد اقتصادی اهمیتی دو چندان یافته است. به گونه‌ای که مصرف گردشگری، سرمایه‌گذاری دولتی و خصوصی و همچنین صادرات در گردشگری در سال ۲۰۰۴ رشدی معادل ۵/۹ درصد و در حدود ۵/۵ تریلیون دلار داشته است (Chiang Lee, 2014: 180). تنوع بخشی به اقتصاد، بالا بردن شاخص‌های توسعه‌ی انسانی، مشکلات ناشی از صنعتی شدن و آلودگی بیش از حد استاندارد شهرها به ویژه شهرهای بزرگ، مهاجرت‌های روستایی، افزایش بهره‌وری و کارآمدی نیروی انسانی، اشتغال زایی، تعامل فرهنگ‌ها و گشتمان‌ها، حفظ محیط زیست، و در مجموع توسعه پایدار از دغدغه‌هایی است که جهان امروز با آن روبرو است (زردان و منصوربهنمی، ۱۳۹۴: ۲). هر یک از کشورها در هر سطحی از توسعه در تلاشند که پاسخ لازم به دغدغه‌های مذکور را بیابند. در این میان، کشورهایی که به متنوع سازی اقتصاد روی آورده‌اند و می‌خواهند خود را از اقتصاد تک پایه‌ای برهاند در جستجوی شناخت راه‌های آن یا خلق راه‌ها و روش‌های جدیدند. یکی از این روش‌ها گردشگری است که اغلب کشورها به ویژه کشورهایی که به لحاظ موقعیت مکانی از این مزیت برخوردارند، آن را در برنامه‌های توسعه‌ی ملی خود گنجانده‌اند تا از این طریق بتوانند فرآیند توسعه‌ی ملی خود را سرعت بخشند (Ashley & Goodwin, 2011). توریسم انواع مختلفی دارد که اکنون شکلی نوین و گزیده‌ای از توریسم با عنوان توریسم روستایی، با هدف توسعه پایدار جوامع محلی در نواحی روستایی، به عنوان ابزاری جهت توسعه اقتصادی و اجتماعی و یکی از مهمترین مشاغل مدرن در مناطق روستایی ارتقاء یافته است. از انواع مهم و در حال رشد توریسم، توریسمی است که مربوط به روستا و مناطق روستایی می‌باشد (Walpole & Goodwin, 2000: 5). از آنجا که در بوم گردی، بازدید از مناطق طبیعی بکر به نحوی است که با محافظت از اکوسیستم، به شان جوامع محلی نیز احترام و توجه شود (حسام و اروجی، ۱۳۹۸: ۹۹)، موجبات رضایتمندی جامعه میزبان را نیز فراهم می‌سازند بر این اساس لزوم توجه به اقامتگاه‌ها، اثرات مثبت آنها را در اشتغال زایی، توسعه پایدار و ارتقاء سطح زندگی جامعه محلی بررسی می‌کند. تقویت و توسعه ایده خانه‌های بوم گردی ضمن کمک به ایجاد فضایی برای لذت گردشگران از حضور در اقامتگاه‌های سنتی و از جنس طبیعت زمینه را برای حفظ و یا احیای بافت‌های قدیمی و ارزشمند کشورمان ایران مهیا می‌سازد (فرجی راد و احسانی، ۱۳۹۰: ۶۴-۶۵).

بر این مبنا در پژوهش حاضر روستاها به لحاظ داشتن شرایط و موقعیت طبیعی و تاریخی، مناطق بیلاق با چشم انداز زیبا، ویژگی زیست محیطی، ارتفاعات و... با برنامه ریزی و مدیریت صحیح همراه با سرمایه گذاری مناسب می‌تواند زمینه را برای توسعه اکوتوریسم فراهم کند. که اگر از این مواهب خدادادی استفاده درست شود علاوه بر اینکه به توسعه صنعت توریسم و ایجاد اشتغال کمک می‌کند نقش مهمی در توسعه پایدار روستایی خواهد داشت. رهیافتی که در گشتمان‌های مسلط توریسم و اکوتوریسم مطرح شده است رهیافت توسعه اقامتگاه‌های بوم گردی در مناطقی است که پتانسیل‌ها و بسترهای توسعه این نوع از اکوتوریسم فراهم است. در این رهیافت توریست با اقامت در مکانهایی که با مشخصات و شاکله توسعه بوم آورد و منتج از محیط و رعایت محیط زیست و احترام به محیط زیست با لذت بردن از سفر و کسب تجربه‌ای جدید، تعریفی نو از توریسم و اکوتوریسم به دست می‌دهد. بطور کلی هر چند ایجاد فضاهای اقامتی روستایی در سطح جهان از سابقه زیادی برخوردار است، اقامتگاه‌های بوم گردی، اصطلاحی است که طی چند سال اخیر در سطح گردشگری روستایی کشور رایج شده است و یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های توسعه گردشگری روستایی به شمار می‌آید. بدون شک ایجاد و بسترسازی برای توسعه اقامتگاه‌های بوم گردی در روستاها، آثار اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی بسیاری را در پی خواهد داشت و نتایج آن سراسر فضای جغرافیایی کشور را بهره‌مند خواهد کرد. در این راستا این پژوهش به بررسی نتایج اجتماعی و اقتصادی اقامتگاه‌های بوم گردی روستایی و ایجاد کمپ‌های گردشگری در راستای توسعه پایدار منطقه‌ای در ایران می‌پردازد. در این راستا به بررسی پیشینه پژوهش‌های صورت گرفته با محوریت موضوع فوق می‌پردازیم:

جدول ۱. (بررسی پیشینه پژوهش های صورت گرفته)

نظریه پرداز	عنوان پژوهش	شرح
فرجی دانا (۱۳۹۰)	بررسی تاثیر اقامتگاه های بوم گردی بر ارتقاء سطح زندگی جامعه محلی روستاهای گرمه و	یافته های پژوهش نشان دهنده آن است که سیاست های توسعه اکوتوریسم در ایران، نیازمند دقت در بستر سازی هماهنگ با نیازهای واقعی اکوتوریسم براساس اصول توسعه پایدار است.
نیک نژاد و همکاران (۱۳۹۱)	آثار زیست محیطی گردشگری با تاکید بر اکوتوریسم	در این پژوهش آثار زیست محیطی گردشگری را بررسی و راهکارهایی برای توسعه پایدار گردشگری ارائه میشود تا ضمن افزایش منافع حاصل از آن بتوان تأثیرات منفی آن را به حداقل رساند.
کرمی و همکاران (۱۳۹۲)	ارزیابی گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT روستاهای بخش مرکزی مراغه	نتیجه این پژوهش نشان می دهد که مهم ترین نقطه قوت جاذبه های گردشگری روستاهای بخش مرکزی مراغه، وجود جاذبه های طبیعی با مجموع وزن ۱۱۰۵ و میانگین ۴/۴۲ میباشد و عدم وجود امکانات اقامتی، رفاهی، بهداشتی و ورزشی در مناطق گردشگری روستایی با مجموع وزن ۱۱۰۳ و میانگین ۴/۴۱ مهم ترین نقطه ضعف جاذبه های گردشگری روستاهای این منطقه است که نیازمند برنامه ریزی مناسب و افزایش امکانات و خدمات رفاهی و تفریحی می باشد.
سرای و همکاران (۱۳۹۳)	بررسی وضعیت گردشگری و بوم گردشگری شهر وزنه	آنان دریافتند این منطقه می تواند با داشتن توانمندی ها و جاذبه های طبیعی و بهره گیری از مطالعات میدانی و فن زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی همراه با مدیریتی یکپارچه، تبدیل به یکی از قطب های مهم بوم گردی شود.
لطفی و همکاران (۱۳۹۴)	سنجش نگرش مردم به نقش آموزش در تمایل به کارآفرینی بوم گردی در منطقه کویری و بیابانی	آنان به این نتیجه دست یافتند که بین توسعه کارآفرینی اکوتوریستی و میزان آموزش و آگاهی رابطه معنادار و همبستگی مثبتی وجود دارد بر این اساس با افزایش میزان آموزش و آگاهی میزان کارآفرینی اکوتوریستی نیز در منطقه مد نظر توسعه و افزایش می یابد.
میرزاده کوهشاهی و همکاران (۱۳۹۵)	بررسی نقش پتانسیل های بوم گردی بندرعباس در جذب گردشگران	براساس نتایج حاصل شده از روش تاپسیس (TOPSIS) پارک های ساحلی در رتبه نخست و مجموعه توریستی آب گرم گنو در رتبه دوم قرار دارد و اقبال شهروندان به این مناطق بیشتر است؛ از این رو این مناطق باید در توسعه زیر ساخت ها در اولویت قرار گیرند.
عباسی و همکاران (۱۳۹۶)	بررسی بوم گردی روستایی و نقش آن در توسعه پایدار گردشگری (مطالعه موردی: شهرستان پایه استان کرمانشاه)	نتایج حاصل از این تحقیق نشانگر نقش موثر گردشگری در اقتصاد ملی و محلی و نقش موثر در بومگردی و گردشگری روستایی با توسعه پایدار گردشگری می باشد.
روشنعلی و همکاران (۱۳۹۷)	بررسی نقش بوم گردی در توسعه اقتصادی مناطق روستایی دهستان پنجهزاره شهرستان بهشهر	یافته های پژوهش نشان می دهد این دهستان از لحاظ منابع طبیعی، جاذبه های پیرامون و دسترسی، وضعیت مناسبی دارد؛ ولی از نظر امکانات رفاهی توریست کمبودهایی دارد که در این زمینه دولت یا بخش خصوصی میتواند با مطالعه کامل و جامع منطقه با توجه به توانهای آن و با لحاظ کردن اصول زیربنایی توسعه پایدار در جهت رفع کمبودهای منطقه اقدام کند.
علی یاری و همکاران (۱۳۹۸)	بررسی و ارزیابی اثرات گردشگری بر نواحی روستایی هدف گردشگری بخش مرکزی شهرستان فیروزآباد	آنان با استفاده از مدل تحلیل عاملی پرداختند که نتایج حاصل از تحلیل عاملی نشان داد که در حیطه اثرات اقتصادی از ترکیب ۲۱ متغیر، ۴ عامل فرصت های اقتصادی، هزینه زندگی، اشتغال و شکاف اقتصادی ۳۰۱ / ۶۳ درصد از واریانس را تبیین نمود. و در حیطه اثرات اجتماعی ۷ عامل تثبیت جامعه، آسیب اجتماعی و ارتقاء فرهنگ، مبادلات فرهنگی، فرهنگ پذیری، الگو پذیری و تغییر سبک زندگی به ترتیب از ۳۳ متغیر بارگیری شد و در مجموع ۶۴۶ / ۶۵ درصد از واریانس را تبیین نمود.
ربکا و همکاران (۲۰۱۵)	بررسی نقش اقامتگاه های بوم گردی بر توسعه پایدار گردشگری کشور کنیا	آنان در این پژوهش به این نتیجه رسیده اند که اکولوژها با افزایش آگاهی جوام محلی و تغییر نگرش آنها و مسئولان دولتی به محیط طبیعی، در حفاظت از توانمندی های طبیعی و توسعه گردشگری مؤثرند و با توجه به هجوم گردشگران به مناطق طبیعی با ارائه خدمات اقامتگاهی از آسیب رساندن به آنها جلوگیری می کنند.

آنان با استفاده از روش ارزیابی داده های تصمیم گیری و داده های حاصل از پرسشنامه و مصاحبه با پنج خبره گردشگری نشان دادند که از یک سو فعالیتهای گردشگری میتوانند سبب بهبود رفاه جامعه محلی شوند و از سوی دیگر فعالیتهای گردشگری می توانند باعث کاهش ارزشهای سنتی و محلی و کاهش کیفیت محیط زیست گردند. بنابراین باید بین جنبه های اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست - محیطی تعادل و توازن برقرار باشد.	بررسی نقش اقامتگاه های بوم گردی بر توسعه پایدار گردشگری	کتوت و دوی (۲۰۱۴)
آنها با استفاده از روش تحلیل محتوا و اطلاعات جغرافیایی GIS مناطق گردشگری از ۴۱۹ سایت اطلاعات و داده در یونان، بیان نموده اند که حمایت از جغرافیایی گردشگری سبز همراه با منافع اقتصادی، باعث حفاظت و بهبود میراث فرهنگی و محیط زیست خواهد شد.	اهمیت گردشگری سبز در ارتباط با گردشگری پایدار، در یونان	وتسی و همکاران (۲۰۱۴)

مأخذ: نگارندگان، با استفاده از منابع متعدد

گردشگری: امروزه صنعت گردشگری در دنیا یکی از منابع مهم درآمدزایی کشورها محسوب می شود و به عنوان گسترده ترین صنعت خدماتی دنیا، جایگاه ویژه ای در عرصه های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی و سیاسی به خود اختصاص داده است (اسمعیلی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۲۸). گردشگری طبیعی، مفهوم جدیدی در گردشگری است که جرقه آن در ابتدا به وسیله ایده همسازی دوباره با طبیعت واقعی زده شد و توسط جامعه گردشگری طبیعی به عنوان سفر مسئولانه به نواحی طبیعی مطرح گردید که حفاظت محیط طبیعی و تقویت رفاه جامعه محلی را به همراه دارد (عزیزی و همکاران، ۱۳۹۸: ۸۲). بنابر آخرین تعریف ارائه شده توسط جامعه بین المللی اکوتوریسم (۲۰۱۵) بوم گردی یا اکوتوریسم سفری است مسئولانه به جاذبه های طبیعی برای لذت بردن، ادراک و قدر طبیعت را دانستن، به طوری که حافظ زیست بوم بوده، سبب پایداری کیفیت زندگی مردم منطقه شده، شامل آموزش بوده و در آن گردشگر در فعالیت های سودآور اقتصادی مردم محلی مشارکت داشته باشد (Anup et al, 2015: 253).

بوم گردی: تا پیش از انقلاب صنعتی و ماشینی شدن جهان، انسان جزئی از طبیعت بود و رابطه بسیار نزدیکی با آن داشت (خازنی و علی محمدی، ۱۳۹۴: ۲۷). و در پی مطرح شدن موضوع توسعه پایدار روستایی، زمزمه هایی از واژه اکوتوریسم (طبیعت گردی یا بوم گردی) به گوش رسید (Buckley, 2009: 4). اکوتوریسم، ارزشمندترین شاخه طبیعت گردی است که قصد دارد به شیوه خردمندانه ای با کمترین اثر منفی بر طبیعت و فرهنگ منطقه، بیشترین فایده را برای آن داشته باشد (Wood, 2002: 7).

از طرفی جابه جایی و مهاجرت های گسترده ی روستاییان به شهرها، تمرکز در نظام برنامه ریزی با ساختار سلسله مراتبی با محوریت شهرها، بی توجهی به فرهنگ تولید و تولیدگری، از بین رفتن کسب و کارها و نهادهای سنتی تولید به دلیل نبود بازار مناسب برای تولیدات آن ها، کاهش درآمد، گسترش بیکاری، عدم امنیت غذایی، نبود ارتباط سیستمی بین شهر و روستا، فقر و قرار گرفتن عمدی جمعیت روستایی در حاشیه و مواردی از این دست، (Crosta & et-al, 2006: 12) نشان می دهد که برون رفت از تنگنای توسعه ای و چالش های موجود برای توسعه ی اشتغال در مناطق روستایی، به رویکردها و راهبردهای متعددی نیاز دارد (Bhattacharya & et-al, 2011: 1915) که توسعه ی گردشگری با رویکرد راه اندازی اقامتگاه های بومگردی یکی از این برنامه های راهبردی است (سادین و پورطاهری، ۱۳۹۹: ۲۰۲). در نظریه ها و دیدگاه های مربوط به بوم گردی، طبقه بندی های مختلفی از بوم گردی صورت داده شده است. کاسلر، بوم گردان را در سه دسته بوم گردهای آزاد، بوم گردهای سازمان یافته و گروه های علمی و دانشگاهی، طبقه بندی کرده است. لیندبرگ، نیز طبقه بندی دیگری را ارائه داده است. وی بوم گردها را با توجه به میزان وقتی که به سفر اختصاص می دهند، انتظاری که از سفر دارند، و وسیله ای که با آن سفر می کنند در چهار دسته محققان علمی و آموزشی، مسافران منفرد علاقمند به حفاظت و فرهنگ و محیط زیست، افراد علاقمند به سفرهای غیرمعمول و افراد با بازدیدهای اتفاقی و گذری از جاذبه ها، طبقه بندی کرده است (حاجی نژاد و یاری، ۱۳۹۲: ۱۷۹-۱۸۰).

اقامتگاه بوم گردی و تأثیر آن بر توسعه روستایی: از سال ۱۹۹۴ میلادی و در نخستین هم اندیشی بین المللی انجمن های تخصصی اکولوژ، نوع جدیدی از به صورت رسمی به دنیای گردشگری معرفی شد که در این نوع، ساختار " اقامتگاه بومی یا اکولوژ " اقامتگاهها با نام اقامتگاه با هویت آن درهم تنیده بود (Hawkins, 2004: 219). اقامتگاه های بوم گردی یا اکولوژ، اقامتگاه هایی هستند که در محیط های طبیعی و روستایی با رعایت سطح ممکن ضوابط زیست محیطی و به شکلی سازگار با معماری

بومی و سیمای طبیعی منطقه برای اسکان و پذیرایی از گردشگران احداث شدند(عناستانی و همکاران، ۱۳۹۷: ۴) و این قامتگاه ها منطبق بر فرهنگ و جغرافیای مناطق روستایی و به شکلی سازگار با معماری بومی، بافت تاریخی و سیمای طبیعی منطقه می باشد(رفاهی دهر و شمس، ۱۳۹۸: ۲۱). اقامتگاه های بوم گردی یکی از کسب و کارهای کوچک گردشگری مبتنی بر ویژگی های مکانی، فضایی، فرهنگی و اجتماعی مقصد، نظیر غذا، صنایع دستی، فرهنگ محلی و ... است. در این مکان ها، غلبه ی عوامل نرم افزاری بر عوامل سخت افزاری ملموس و قابل مشا هده است(ربانی، ۱۳۹۷: ۳۷). که در بسیاری از نقاط دنیا، فرصت های بی نظیری را برای توسعه ی روستایی فراهم کرده است(عناستانی و همکاران، ۱۳۹۴: ۶۴).

روش پژوهش

در این پژوهش ابتدا با استفاده از تحلیل سوات به بررسی تمامی عوامل تأثیرگذار بر گردشگری، اقامتگاه بوم گردی و توسعه پایدار منطقه ای می پردازیم. سپس با توجه به اینکه پژوهش حاضر از نوع کاربردی و از نظر ماهیت و روش، توصیفی - تحلیلی مبتنی بر پرسش نامه است. جمع آوری اطلاعات به دو صورت کتابخانه ای و توزیع و تکمیل پرسش نامه می باشد، در این پژوهش پس از شناسایی و نهایی شدن معیارها و زیرمعیارها اقدام به تهیه پرسشنامه براساس مقیاس طیف لیکرت شد و در اختیار ۳۵ نفر از متخصصین قرار داده شد و با استفاده از روش دلفی در سه مرحله بین اعضای دلفی در خصوص سوالات پرسشنامه اجماع کافی به قرار ذیل حاصل شد.

یافته های حاصل از تحلیل سوات: ابزار تحلیلی SWOT، از دهه ۱۹۸۰ میلادی وارد حوزه برنامه ریزی و مدیریت شهری شد(گلکار، ۱۳۸۴: ۴۷-۴۸). و امروزه به عنوان یکی از بهترین روش ها، برای تحلیل مسائل استراتژیک و هدایت محیط به شمار می رود. (Yüksel & Dagdeviren, 2007: 33). لذا در این پژوهش با بررسی تقاطق قوت، ضعف، تهدید و فرصت به ترتیب به دنبال یافتن عوامل تأثیرگذار بر گردشگری، اقامتگاه بوم گردی و توسعه پایدار منطقه ای می پردازیم.

- شناسایی ویژگی های گردشگری، اقامتگاه های بوم گردی و توسعه مناطق مورد مطالعه؛ شناسایی عوامل درونی و بیرونی در قالب عوامل تشکیل دهنده ماتریس SWOT؛

جدول ۲: یافته های حاصل از تحلیل سوات در مناطق مورد مطالعه

تحلیل SWOT		استان
<p>ضعف (WEAKNESSES)</p> <p>۱. رضایت بخش نبودن ارائه خدمات گردشگری به لحاظ کمی و کیفی</p> <p>۲. عدم آگاهی ساکنین و کمبود مدیریت حرفه ای در زمینه توسعه گردشگری</p> <p>۳. عدم توجه، رسیدگی و استفاده بهینه از ظرفیت های موجود گردشگری در دهستان ها</p> <p>۴. فقدان برنامه ریزی محلی و منطقه ای با مشارکت مردم</p>	<p>قوت (STRENGTHS)</p> <p>۱. طبیعت بکر و چشم اندازهای زیبا (ساحل دریا، جنگل و...)</p> <p>۲. موقعیت جغرافیایی (نزدیکی به شهر، دریا و ...)</p> <p>۳. میراث فرهنگی و تاریخی (آداب و رسوم و فرهنگ بومی خاص مردم).</p> <p>۴. درآمدزایی و اشتغال</p> <p>۵. کاهش مهاجرت روستایی</p>	عوامل درونی
<p>تهدید (THREATS)</p> <p>۱. احتمال رکود تقاضا برای گردشگری با توجه به بحران جهانی اقتصاد</p> <p>۲. عدم توجه به مرمت و بهسازی بناهای تاریخی</p> <p>۳. رشد و توسعه سریع امکانات گردشگری در مناطق تفریحی مناطق مجاور</p> <p>۴. گرایش گردشگران به خرید زمین از روستا و تبدیل منطقه گردشگری به ویلاها و باغ های اختصاصی و تهدید معماری بومی و بافت سنتی روستاها</p>	<p>فرصت (OPPORTUNITIES)</p> <p>۱. روند رو به رشد صنعت گردشگری در ایران و جهان</p> <p>۲. رشد تقاضا برای محصولات محلی و بومی</p> <p>۳. وجود بالقوه زیر ساخت های ورزشی (شنا، قایقرانی، موج سواری و...)</p> <p>۴. سرمایه گذاری بخش های مختلف (خصوصی، دولتی و تعاونی ها)</p> <p>۵. حمایت های قانونی و توجه مسئولان و سیاستگذاران</p>	مازندران (شمالی) عوامل بیرونی

<p>۵. از بین رفتن شیوه و فرهنگ زندگی روستایی و گرایش برخی جوانان به سبک زندگی شهری</p> <p>۶. آلودگی های زیست محیطی</p>			
<p>(WEAKNESSES) ضعف</p> <p>۱. ضعیف بودن گردشگری فرهنگی در سند توسعه گردشگری بومی شهرستان</p> <p>۲. کمبود امکانات گردشگری و تأسیسات اقامتی در روستاهای دارای جاذبه گردشگری</p> <p>۳. ضعف بازاریابی و تبلیغات در زمینه گردشگری اکوتوریسم</p> <p>۴. فقدان نیروی کارآمد متخصص و باتجربه در زمینه گردشگری</p> <p>۵. دسترسی نامناسب به برخی روستاهای دارای جاذبه گردشگری طبیعی</p> <p>۶. ماندگاری پایین گردشگر در روستاهای دارای جاذبه گردشگری طبیعی</p>	<p>(STRENGTHS) قوت</p> <p>۱. زنده نگهداشتن فرهنگ محلی و حفظ هویت فرهنگی روستا</p> <p>۲. برخورداری از جاذبه های متنوع گردشگری تاریخی در روستاهای شهرستان</p> <p>۳. افزایش سطح آگاهی و دانش مردم</p> <p>۴. تولید صنایع دستی و هنرهای دستی در روستاهای مقصد گردشگری فرهنگی</p> <p>۵. سبک معماری خاص خانه ها در برخی روستاهای جنوبی فارس</p> <p>۶. امکان بازپیرایی، بهسازی، مرمت و ایجاد کاربری های فرهنگی و پذیرایی بناهای تاریخی</p>	<p>عوامل درونی</p>	<p>فارس (جنوبی)</p>
<p>(THREATS) تهدید</p> <p>۱. استقبال پایین سرمایه گذاران از سرمایه گذاری در روستاهای با امکانات رفاهی ضعیف</p> <p>۲. گرایش به تولید انبوه صنایع دستی و خارج شدن کنترل آن از دست افراد بومی و گسترش یافتن آن به تولیدکنندگان غیربومی</p> <p>۳. تخریب بافت سنتی و بناهای قدیمی و تاریخی روستایی به دلیل افزایش بهای زمین تحت تأثیر تغییرات اقتصادی</p>	<p>(OPPORTUNITIES) فرصت</p> <p>۱. مورد توجه بودن شهرستان به عنوان عمده ترین منطقه با تنوع فرهنگی و زیست محیطی</p> <p>۲. مجاورت با کلان شهر شیراز و امکان جذب سرریز گردشگران به جاذبه های طبیعی جنوب استان</p> <p>۳. حجم بالای گردشگران خارجی و داخلی شیراز و استان فارس</p>	<p>عوامل بیرونی</p>	
<p>(WEAKNESSES) ضعف</p> <p>۱. ناشناخته ماندن جاذبه های طبیعی در مناطق روستاها</p> <p>۲. نبود تورلیدرها (راهنمایان تور) و افراد متخصص و ماهر</p> <p>۳. ضعف مدیریت گردشگری طبیعی استان</p> <p>۴. نامناسب بودن تأسیسات و تجهیزات رفاهی برای گردشگران در مناطق گردشگری (اقامتگاه - سرویس بهداشتی)؛</p> <p>۵. فقدان نهادهای آموزشی به منظور ارتقای سطح آگاهی افراد محلی در تعامل با گردشگران</p> <p>۶. فقدان زیرساخت ها و مشکلات حمل و نقل</p> <p>۷. عدم وجود سیستم دفع زباله و آسیب آن به محیط طبیعی</p> <p>۸. عدم برنامه ریزی و سرمایه گذاری مناسب</p>	<p>(STRENGTHS) قوت</p> <p>۱. داشتن اقلیم و آب و هوای مناسب</p> <p>۲. برخورداری از جاذبه های طبیعی کم نظیر</p> <p>۳. داشتن امنیت و آرامش برای گردشگران در تمامی نقاط منطقه</p> <p>۴. وجود تپه ماهوارهای سرسبز و دیواره های کوهستانی و مرتفع؛</p> <p>۵. وجود غارهای آبی و رودخانه ها، برکه و آبگیرها</p> <p>۶. وجود آبشارها مثل سرطاف و چل آو</p> <p>۷. برخورداری از چشمه های آب گرم؛</p> <p>۸. برخورداری از دشت های هموار برای تبدیل به تفرج گاه مصنوعی - ورزشی</p>	<p>عوامل درونی</p>	<p>ایلام (غربی)</p>
<p>(THREATS) تهدید</p> <p>۱. فصلی بودن گردشگری در کشور</p> <p>۲. ناپایداری محیطی نواحی گردشگری و افزایش آلودگی</p> <p>۳. ضعف حمل و نقل</p> <p>۴. بی توجهی به جلب گردشگران خارج استانی و حتی خارج</p>	<p>(OPPORTUNITIES) فرصت</p> <p>۱. برخورداری از جاذبه های طبیعی فراوان و پوشش گیاهی مناسب</p> <p>۲. اشتغال زایی برای افراد بومی</p> <p>۳. تبادل فرهنگی با سایر استان های کشور و شناساندن غنای فرهنگ بومی</p> <p>۴. امکان جذب سرمایه ی بخش خصوصی</p>	<p>عوامل بیرونی</p>	

۵. تضعیف فرهنگ بومی و محلی ۶. توزیع نامناسب گردشگران در فصول مختلف سال (تراکم زیاد در تابستان و کم در زمستان)	۵. بهبود وضعیت زندگی جوامع محلی از طریق مشارکت آنها ۶. ایجاد تنوع در بازار گردشگری به منظور جلوگیری از فصلی بودن آن؛		
ضعف (WEAKNESSES) ۱. ظرفیت پایین زیرساخت ها ۲. عدم استفاده مناسب و اصولی از عناصر و جاذبه های گردشگری و سرمایه گذاری های انجام شده ۳. نقصان تأسیسات و امکانات رفاهی و تفریحی برای گردشگری ۴. فقر فرهنگ گردشگری پذیرداری در میان جوامع محلی ۵. ظرفیت پایین مدیریتی در شهرستان (سطح محلی)	قوت (STRENGTHS) ۱. الگوهای زیست روستایی عشایری در زمینه گردشگری روستایی ۲. وجود آثار مهم تاریخی یادمانی و منابع گردشگری فرهنگی ۳. موقعیت استراتژیک منطقه و استقرار در مسیر گردشگری طبیعی ۴. وجود جاذبه های طبیعی فراوان به ویژه در زمینه اکوتوریسم ۵. نگرش مثبت مسئولین محلی به گردشگری	خراسان جنوبی (شرقی) عوامل درونی	
تهدید (THREATS) ۱. عدم تمایل بخش خصوصی و سرمایه گذاران به سرمایه گذاری در عرصه گردشگری ۲. نبود مدیریت یکپارچه در حوزه گردشگری کشور ۳. کمبود تسهیلات اعتباری مالی در عرصه های گردشگری برای ساماندهی جاذبه ها ۴. دوری از مرکز ۵. ضعف مقررات و قوانین مدیریت و برنامه ریزی فضا (ملی، منطقه ای، شهری و...) در ایران ۶. محدود بودن فعالیت های بازاریابی و تبلیغات	فرصت (OPPORTUNITIES) ۱. تعدد جذابیت های گردشگری در مناطق مجاور خراسان جنوبی ۲. حمایت نظام بانکی از توسعه گردشگری ۳. تأکید برنامه پنجم توسعه کشور بر توسعه گردشگری پایدار ۴. روحیه مهمان نوازی به ویژه در میان روستاییان و عشایر منطقه ۵. روند رو به گسترش بازارهای گردشگری داخلی	عوامل بیرونی	

مأخذ: یافته های نگارندگان

در نهایت با بررسی هر یک از عوامل قوت، ضعف، تهدید و فرصت در هر منطقه پرسشنامه ای تهیه گردید که نتایج این عوامل تأثیر گذار بر توسعه گردشگری، اقامتگاه های بوم گردی و توسعه مناطق روستایی به شرح ذیل می باشد:

یافته های حاصل از اجرای روش دلفی فازی: در این پژوهش پس از شناسایی و نهایی شدن معیارها و زیرمعیارها اقدام به تهیه پرسشنامه براساس مقیاس طیف لیکرت شد و در اختیار نمونه آماری پژوهش قرار داده شد و دور اول دلفی پس از جمع آوری پرسشنامه های پژوهش به پایان رسید میانگین بدست آمده برای معیارهای پژوهش در دور اول به شرح جدول زیر است. در این دور ضریب کندال برابر با ۰/۵۵۴ محاسبه گردید. در دور دوم مجدداً پرسشنامه در اختیار اعضای پانل قرار گرفت اما با این تفاوت که این بار امتیاز هر معیار در دور اول آن نوشته شده بود تا افراد این بار بتوانند با توجه به دید جمعی مجدداً نظر خود را نسبت به معیارهای درج نمایند. نتایج حاصل از جمع آوری دیدگاههای صاحب نظران در دور دوم، مبین افزایش ضریب کندال است که به نوعی میزان توافق بیشتر را نشان می دهد، که برابر با ۰/۶۶۱ می باشد و بیانگر بهبود روند به میزان قابل توجهی است، از این رو نیاز است تا یک دور دیگر ادامه یابد تا اختلاف نظر بین دو مرحله به حداقل برسد. در دوره سوم اعضای پانل نظرات خود را در مورد هریک از معیارها اعلام کردند که ضریب هماهنگی کندال افزایش پیدا کرد و به مقدار ۰/۶۶۹ رسید از آنجا که مقدار ضریب هماهنگی کندال نسبت به دور دوم افزایش کمتری داشت و با توجه به این که میزان اجماع و اتفاق نظر اعضا رشد قابل توجهی را نشان نمی دهد، لذا می توان به تکرار دوره های دلفی پایان داد. در جدول زیر نتایج دور سوم دلفی ارائه شده است.

جدول ۳. (نتایج حاصل از ادوار دلفی فازی (دور اول و دوم و سوم))

انحراف معیار	میانگین دور سوم	میانگین دور دوم	میانگین دور اول	زیر عامل
۰ / ۵۲۹	۴ / ۶۲	۴ / ۵۹	۴ / ۵۲	ایجاد اشتغال مستقیم و غیر مستقیم
۰ / ۶۷۶	۴ / ۲۵	۴ / ۲۰	۴ / ۱۲	گسترش فرصت های شغلی برای زنان
۰ / ۴۵۹	۳ / ۸۶	۳ / ۸۴	۳ / ۷۷	ایجاد فرصت های شغلی جدید
۰ / ۵۸۷	۴ / ۳۰	۴ / ۲۶	۴ / ۱۸	گسترش کارگاه و صنعت
۰ / ۴۹۱	۳ / ۴۷	۴ / ۳۸	۴ / ۳۰	جذب منابع مالی
۰ / ۶۶۰	۳ / ۹۵	۳ / ۹۲	۳ / ۸۴	تنوع بخشی به تولیدات کشاورزی
۰ / ۶۹۳	۲ / ۵۶	۲ / ۵۴	۲ / ۴۶	ایجاد درآمد برای ساکنان
۰ / ۸۱۴	۴ / ۱۴	۴ / ۱۱	۴ / ۰۴	شهرت بیشتر روستا
۰ / ۷۵۱	۴ / ۱۰	۴ / ۰۹	۳ / ۹۲	زمینه سازی برای گردآوری اطلاعات درباره فرهنگ و اداب و رسوم ، هنرهای بومی و ...
۰ / ۶۶۳	۳ / ۲۹	۳ / ۲۷	۳ / ۱۹	هویت بخشی به روستا
۰ / ۴۸۷	۳ / ۳۱	۳ / ۲۷	۳ / ۱۲	تقویت باورها و احترام به دانش محلی ها
۰ / ۶۷۷	۳ / ۱۱	۳ / ۰۱	۲ / ۹۴	انجام مراسم مختلف محلی
۰ / ۶۷۱	۲ / ۵۳	۲ / ۵۰	۲ / ۲۸	گسترش فرهنگ استفاده از غذاهای بومی محلی
۰ / ۴۵۴	۴ / ۳۴	۴ / ۲۹	۴ / ۲۱	گسترش مشاغل خدماتی
۰ / ۵۵۷	۴ / ۲۳	۴ / ۲۱	۴	تنوع بخشی به منابع درآمدی
۰ / ۷۷۷	۳ / ۸۸	۳ / ۸۷	۳ / ۸۱	افزایش قیمت زمین و رونق معاملات ملک
۰ / ۶۶۲	۲ / ۹۶	۲ / ۹۲	۲ / ۸۴	توسعه بازارهای محلی
۰ / ۸۳۴	۳ / ۴۷	۳ / ۴۴	۳ / ۳۵	حفاظت از محیط زیست و طبیعی
۰ / ۴۴۲	۳ / ۸۰	۳ / ۷۸	۳ / ۷۱	تشویق به استفاده نکردن از ظروف یکبار مصرف به ویژه در پذیرایی ها
۰ / ۸۰۵	۲ / ۹۹	۲ / ۹۶	۲ / ۸۹	کاهش بهره برداری بی رویه کشاورزی
۰ / ۶۶۹	۳ / ۵۴	۳ / ۵۱	۳ / ۴۳	افزایش سطح آگاهی و اطلاعات مردم محلی
۰ / ۸۸۰	۳ / ۱۷	۳ / ۱۶	۳ / ۰۷	تقویت اعتماد به نفس و باور توانایی های بومی
۰ / ۷۲۹	۳ / ۱۴	۳ / ۱۱	۳ / ۰۳	حضور نخبگان در روستا
۰ / ۷۸۲	۲ / ۶۶	۲ / ۶۳	۲ / ۵۴	افزایش حضور گردشگران داخلی و خارجی و ادراک مفهوم جهانی شدن
۰ / ۹۱۰	۴ / ۴۶	۴ / ۴۱	۴ / ۳۰	توسعه راههای ارتباطی
۰ / ۷۴۹	۳ / ۹۴	۳ / ۹۲	۳ / ۸۷	تامین مالی برای زیر ساخت ها
۰ / ۸۰۱	۳ / ۸۹	۳ / ۸۴	۳ / ۷۸	استفاده از مصالح هماهنگ با طبیعت
۰ / ۶۹۱	۳ / ۸۴	۳ / ۷۹	۳ / ۷۲	بهبود الگوی معماری بومی
۰ / ۹۵۳	۳ / ۳۶	۳ / ۳۴	۳ / ۲۷	توجه به خانه های تاریخی و نگهداری از آنها
۰ / ۷۳۱	۳ / ۰۴	۲ / ۹۹	۲ / ۹۱	استفاده از معماری داخلی ساده محلی
۰ / ۵۰۲	۴ / ۲۳	۴ / ۲۲	۴ / ۰۹	افزایش امنیت
۰ / ۹۹۱	۳ / ۵۹	۳ / ۵۶	۳ / ۴۸	جلوگیری از مهاجرت
۰ / ۴۲۵	۲ / ۸۶	۲ / ۸۳	۲ / ۷۳	برهم خوردن تعادل جمعیتی
۰ / ۷۶۹	۲ / ۷۴	۲ / ۷۱	۲ / ۶۶	ایجاد دوگانگی فرهنگی
۰ / ۹۸۲	۲ / ۴۱	۲ / ۴۰	۲ / ۲۶	تامین مالی برای مناطق حفاظت شده

افزایش نشاط گردشگران	۲ / ۱۹	۲ / ۲۷	۲ / ۳۳	۰ / ۵۸۵
گسترش ناهنجاری	۱ / ۴۴	۱ / ۵۸	۱ / ۶۴	۰ / ۸۷۹

مأخذ: یافته های نگارندگان

با توجه به نتایج حاصل شده در مرحله سوم دلفی میزان میانگین بدست آمده برای تمامی زیرمعیارها بیشتر از میانگین مورد نظر یعنی عدد ۳/۵ است از این رو این تمامی زیرمعیارهای شناسایی شده مورد تایید قرار گرفت. سپس با تعیین جامعه آماری پژوهش که ساکنان نواحی روستایی چهار استان، استان مازندران (شمالی)، استان فارس (جنوبی)، ایلام (غربی) و خراسان جنوبی (شرقی) می باشند و بر این اساس ۳۸۴ نفر از ساکنین نواحی روستایی ۴ استان به عنوان حجم نمونه انتخاب گردیده و پرسشنامه ها بصورت تصادفی بین آنها توزیع گردید. داده های پیمایش پس از گردآوری در نرم افزار SPSS بازبینی و تجزیه و تحلیل شدند پردازش داده ها در سطح توصیفی و استنباطی صورت پذیرفت. در بخش توصیفی آماره های توزیع فراوانی، میانگین درصد فراوانی نسبی و جمعی به کار رفت و در بخش استنباطی از تحلیل عاملی استفاده شد. تحلیل عاملی، روشی آماری است که هدف آن، خلاصه کردن داده هاست. این روش برخلاف رگرسیون چندگانه، تحلیل تمایزی یا همبستگی کانونی که در آن متغیر وابسته و مستقل وجود دارد، روشی هم وابسته است که در آن، همه متغیرها به طور همزمان مدنظر قرار می گیرند. هدف از به کارگیری این روش، به دست آوردن وزن یا درجه اهمیت هر شاخص به صورت کمی و نیز استخراج شاخص های ترکیبی غیرهمبسته (عامل ها) است؛ به بیان دیگر، هدف آن، کشف ساده ترین الگو از میان الگوهای مربوط به روابط میان متغیرهاست و به دنبال این مطلب است که آیا متغیرهای دیده شده را می توان بر پایه تعداد کمتری متغیر (عامل) به گونه وسیع و اساسی تبیین کرد (پورطاهری، ۱۳۸۹).

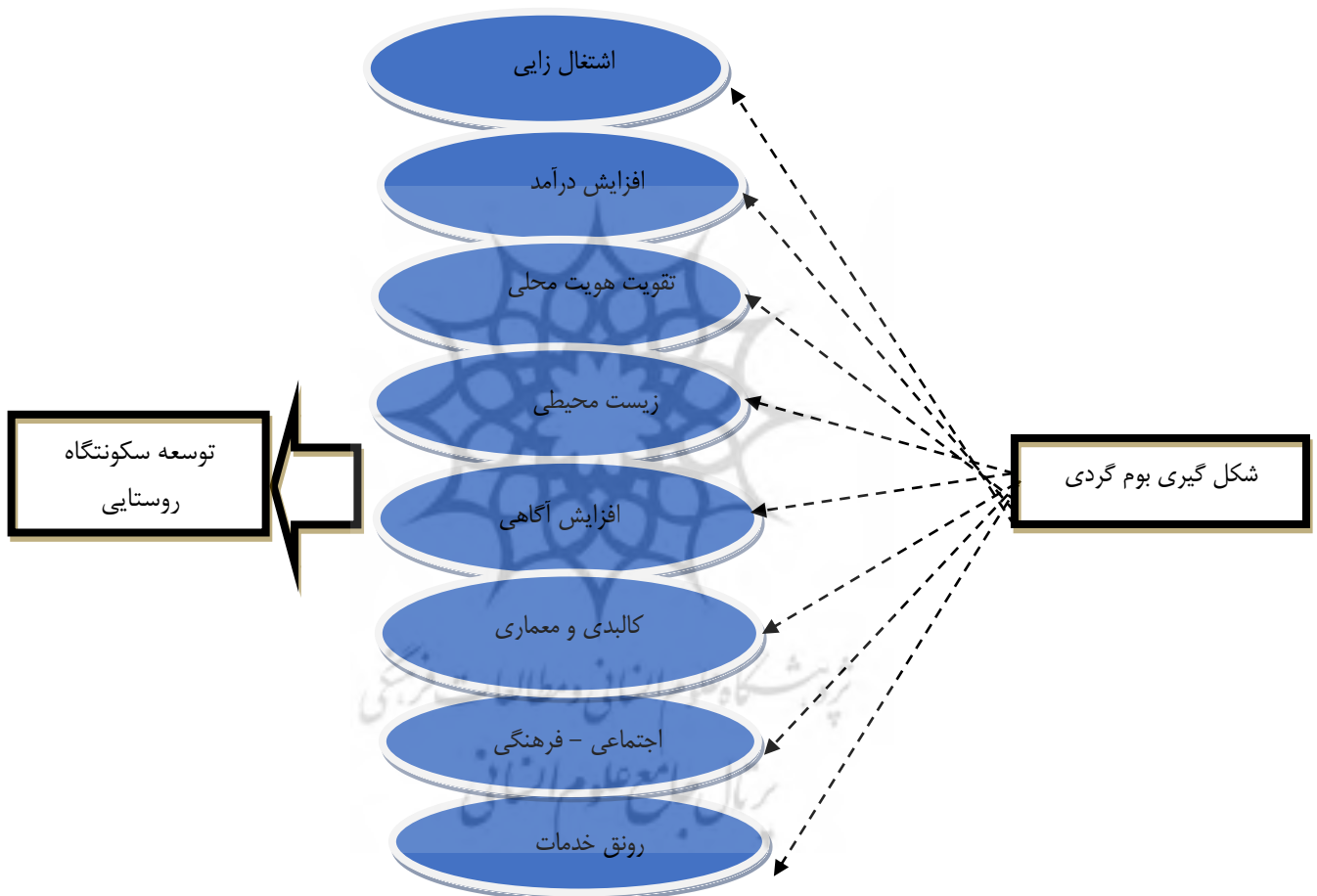
قلمر و جغرافیایی پژوهش

استان مازندران (شمالی): استان مازندران با وسعت ۲۳۷۵۶/۴ کیلومتر مربع، در نیمه ی شمالی کشور، بین ۳۵ درجه و ۴۷ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۳۵ دقیقه عرض شمالی، از خط استوا و ۵۰ درجه و ۳۴ دقیقه ۵۴ درجه و ۱۰ دقیقه طول شرقی، از نصف النهار گرینویچ قرار دارد. حد شمالی آن، دریای خزر، حد جنوبی، استان های تهران و سمنان، حد غربی، گیلان و حد شرقی، استان گلستان میباشد (سالنامه آماری استان مازندران، ۱۳۹۷). براساس آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن در آبان ۱۳۹۵، جمعیت استان ۳۲۸۳۵۸۲ نفر بوده است. در سرشماری سال ۱۳۹۵، تعداد ۱۰۸۴۷۹۸ خانوار، در استان وجود داشته که از این تعداد ۵۷/۶ درصد، در نقاط شهری و ۴۲/۴ درصد، در نقاط روستایی ساکن بوده اند (همان).

استان فارس (جنوبی): استان فارس با وسعت ۱۲۲۶۰۸ کیلومتر مربع بین ۲۷ درجه و ۰۱ دقیقه تا ۳۱ درجه و ۴۲ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۵۰ درجه و ۳۴ دقیقه تا ۵۵ درجه و ۴۴ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار دارد. استان فارس از نظر تقسیمات کشوری، به ۲۹ شهرستان، ۸۴ بخش، ۱۰۲ شهر و ۲۰۵ دهستان تقسیم می شود. این استان از شمال به اصفهان و کهگیلویه و بویر احمد، از مشرق به استان های یزد و کرمان، از مغرب به استان بوشهر و از جنوب به استان هرمزگان محدود است (سالنامه آماری استان فارس، ۱۳۹۷). جمعیت استان فارس بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن آبان ماه سال ۱۳۹۵، ۴۸۵۱۲۷۴ نفر بوده که از این لحاظ رتبه ۴ کشور را دارا بوده و بعد از استان های تهران، خراسان رضویه و اصفهان جزء پرجمعیت ترین استان های کشور محسوب می گردد. از کل جمعیت استان ۲۴۶۱۲۵۱ نفر تشکیل داده اند. همچنین ۳۴۰۱۶۷۵ نفر معادل ۲۹/۵۳ درصد در نقاط شهری و ۱۴۳۲۳۵۵ نفر معادل ۲۹/۵۳ درصد در نقاط روستایی و ۱۷۲۴۴ نفر معادل ۰/۳۶ درصد به صورت غیر ساکن سکونت داشته اند (همان).

ایلام (غربی): استان ایلام با ۲۰۱۰۶ کیلومتر مربع، حدود ۱/۲ درصد مساحت کل کشور را تشکیل می دهد این استان در غرب سلسله جبال زاگرس بین ۳۲ درجه و ۰۳ دقیقه تا ۳۴ درجه و ۰۲ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۴۵ درجه و ۴۰ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۰۳ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در گوشه غربی کشور واقع شده است. این استان از جنوب با استان خوزستان، از شرق با استان لرستان و از شمال با استان کرمانشاه همسایه است و از سمت غرب دارای ۴۲۵ کیلومتر مرز مشترک با کشور عراق می باشد (سالنامه آماری استان ایلام، ۱۳۹۷). براساس آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن در آبان ماه ۱۳۹۵ جمعیت

استان برابر با ۵۸۰۱۵۸ نفر بوده که در مقایسه با سرشماری عمومی نفوس و مسکن آبان ۱۳۹۰ متوسط رشد سالانه جمعیت معادل ۰ / ۸ درصد بوده است. در سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۵۹۳۱۰ خانوار در استان وجود داشته که از این تعداد ۱۰۹۶۴۸ خانوار آن در نقاط شهری و ۴۹۵۴۲ خانوار آن در نقاط روستایی ساکن بوده اند(همان). خراسان جنوبی (شرقی) : از لحاظ مشخصات طبیعی و تقسیمات کشوری، استان خراسان جنوبی با مساحت ۱۵۰۸۰۰ کیلومتر مربع، از نظر وسعت در بین استان های کشور ، دارای رتبه سوم می باشد. جمعیت استان خراسان جنوبی بر اساس سرشماری نفوس و مسکن آبان ماه ۱۳۹۵، ۷۶۸۸۹۸ نفر می باشد. از کل جمعیت استان، ۳۸۹۹۱۷ نفر تشکیل داده اند. همچنین ۴۵۳۸۲۷ نفر(معادل ۵۹/۰ درصد در نقاط شهری و ۳۱۵۰۷۰ نفر معادل ۴۱/۰ درصد در نقاط روستایی (شامل ساکن و غیر ساکن) سکونت داشته اند(سالنامه آماری استان خراسان جنوبی، ۱۳۹۷)

نمودار ۱: مدل مفهومی پژوهش

تصویر ۴: موقعیت استان خراسان جنوبی در کشور و نقشه تقسیمات کشوری استان خراسان جنوبی

یافته‌ها و بحث

معیارها و متغیرهای تأثیرگذار بر توسعه روستایی از طریق کمپ های گردشگری در راستای توسعه پایدار منطقه ای کدامند؟ ابتدا از طریق مصاحبه با کارشناسان و صاحب نظران اقدام به شناسایی مولفه ها و معیارهای موثر در جهت ایجاد کمپ های بوم گردی شد و سپس عوامل شناسایی شده در غالب پرسشنامه دلفی فازی در اختیار نمونه آماری پژوهش قرار داده شد که در ادامه مورد بررسی قرار گرفته است .

- شناسایی مولفه ها و معیارها

مهمترین عوامل شناسایی شده به شرح جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۴. (عوامل شناسایی شده)

عوامل	
ایجاد اشتغال مستقیم و غیر مستقیم	ایجاد درآمد برای ساکنان
گسترش فرصت های شغلی برای زنان	شهرت بیشتر روستا
تشویق به استفاده نکردن ز ظروف یکبار مصرف به ویژه در پذیرایی ها	افزایش حضور گردشگران داخلی و خارجی و ادراک مفهوم جهانی شدن
گسترش کارگاه و صنعت	هویت بخشی به روستا
جذب منابع مالی	تقویت باورها و احترام به دانش محلی ها
تنوع بخشی به تولیدات کشاورزی	انجام مراسم مختلف محلی
ایجاد فرصت های شغلی جدید	گسترش فرهنگ استفاده از غذاهای بومی محلی
گسترش مشاغل خدماتی	توسعه بازارهای محلی
تنوع بخشی به منابع درآمدی	حفاظت از محیط زیست و طبیعی

افزایش قیمت زمین و رونق معاملات ملک	کاهش بهره برداری بی رویه کشاورزی
افزایش سطح آگاهی و اطلاعات مردم محلی	توسعه راههای ارتباطی
توجه به خانه های تاریخی و نگهداری از آنها	تامین مالی برای زیر ساخت ها
استفاده از معماری داخلی ساده محلی	استفاده از مصالح هماهنگ با طبیعت
افزایش امنیت	بهبود الگوی معماری بومی
جلوگیری از مهاجرت	تقویت اعتمادبه نفس و باور توانایی های بومی
برهم خوردن تعادل جمعیتی	حضور نخبگان در روستا
ایجاد دوگانگی فرهنگی	افزایش نشاط گردشگران
تامین مالی برای مناطق حفاظت شده	گسترش ناهنجاری
زمینه سازی برای گردآوری اطلاعات درباره فرهنگ و اداب و رسوم ، هنرهای بومی و	

مأخذ: یافته های نگارندگان

اولویت بندی شاخص های مرتبط با اقامتگاه های بوم گردی و تاثیر آنها بر توسعه نواحی روستایی استان فارس: درباره متغیرهای مربوط به تأثیرگذاری اقامتگاه های بوم گردی بر توسعه نواحی روستایی استان فارس بر اساس جدول (۴) به ترتیب ایجاد اشتغال مستقیم و غیرمستقیم، جذب منابع مالی، گسترش مشاغل خدماتی، گسترش کارگاه و صنعت و توسعه راه های ارتباطی، بیشترین تأثیر را بر توسعه نواحی روستایی داشته اند؛ در مقابل، متغیرهای تأمین مالی برای مناطق حفاظت شده، افزایش نشاط گردشگران و گسترش ناهنجاری ها، کمترین میانگین تأثیرگذاری را به خود اختصاص داده اند. اولویت سایر متغیرها در جدول آمده است.

جدول ۵. (رتبه هر یک از عوامل در توسعه نواحی روستایی استان فارس)

رتبه شاخص ها	عوامل
۱	ایجاد اشتغال مستقیم و غیر مستقیم
۶	گسترش فرصت های شغلی برای زنان
۱۴	ایجاد فرصت های شغلی جدید
۴	گسترش کارگاه و صنعت
۲	جذب منابع مالی
۱۲	تنوع بخشی به تولیدات کشاورزی
۳۳	ایجاد درآمد برای ساکنان
۷	شهرت بیشتر روستا
۱۰	زمینه سازی برای گردآوری اطلاعات درباره فرهنگ و اداب و رسوم ، هنرهای بومی و ....
۲۱	هویت بخشی به روستا
۲۲	تقویت باورها و احترام به دانش محلی ها
۲۶	انجام مراسم مختلف محلی
۳۴	گسترش فرهنگ استفاده از غذاهای بومی محلی
۳	گسترش مشاغل خدماتی
۹	تنوع بخشی به منابع درآمدی
۱۳	افزایش قیمت زمین و رونق معاملات ملک
۲۹	توسعه بازارهای محلی
۱۹	حفاظت از محیط زیست و طبیعی
۲۵	تشویق به استفاده نکردن از ظروف یکبار مصرف به ویژه در پذیرایی ها

۲۸	کاهش بهره برداری بی رویه کشاورزی
۱۸	افزایش سطح آگاهی و اطلاعات مردم محلی
۲۳	تقویت اعتماد به نفس و باور توانایی های بومی
۲۴	حضور نخبگان در روستا
۳۲	افزایش حضور گردشگران داخلی و خارجی و ادراک مفهوم جهانی شدن
۵	توسعه راههای ارتباطی
۱۱	تامین مالی برای زیر ساخت ها
۱۵	استفاده از مصالح هماهنگ با طبیعت
۱۶	بهبود الگوی معماری بومی
۲۰	توجه به خانه های تاریخی و نگهداری از آنها
۲۷	استفاده از معماری داخلی ساده محلی
۸	افزایش امنیت
۱۷	جلوگیری از مهاجرت
۳۰	برهم خوردن تعادل جمعیتی
۳۱	ایجاد دوگانگی فرهنگی
۳۵	تامین مالی برای مناطق حفاظت شده
۳۶	افزایش نشاط گردشگران
۳۷	گسترش ناهنجاری

مأخذ: یافته های نگارندگان

تحلیل عاملی متغیرهای مرتبط با تأثیر اقامتگاه بوم گردی بر توسعه سکونتگاه های روستایی

در پژوهش حاضر آثار شناسایی شده اقامتگاه بوم گردی بر توسعه روستایی استان فارس براساس چند متغیر کلی ارائه می شود. بدین منظور از تحلیل عاملی به روش (تجزیه مولفه های اصلی) استفاده شد که هدف از انجام آن ، رفع مشکل وابستگی درونی مجموعه ای از متغیرها و تلخیص آنها در چند مولفه یا عامل است (شریفی و همکاران ، ۱۳۸۸)، در مرحله انتخاب متغیرها با تشکیل ماتریس همبستگی ، متغیرهایی که با هیچ یک از متغیرهای دیگر همبستگی ندارند ، حذف می شوند ، یکی از راههای بررسی همبستگی بین متغیرها مقدار آماره KMO است که دامنه آن از ۰ تا ۱۰ در نوسان است ، چنانچه مقدار این آماره بیش از ۰ / ۷۰ باشد همبستگی موجود برای تحلیل عاملی مناسب هستند جدول (۵) معیار KMO و نتایج آزمون بارتلت را نشان می دهد .

جدول ۶. (نتایج آزمون KMO و آزمون بارتلت در رابطه با آثار اقامتگاههای بوم گردی بر توسعه نواحی

روستایی استان فارس)

سطح معناداری	درجه آزادی	آزمون بارتلت	مقدار KMO
۰ / ۰۰۰	۳۵	۶۰۳ / ۶۲۳	۰ / ۷۲۹

مأخذ: یافته های نگارندگان

با توجه به جدول (۵) مقدار آماره KMO برابر ۰ / ۷۲۹ که تایید کننده تحلیل عاملی و بیان کننده مناسب بودن آن است و همچنین آزمون بارتلت نیز در سطح صفر معنادار است ، به این مفهوم که بین متغیرها همبستگی معناداری وجود دارد و بر این اساس داده ها برای تحلیل عاملی کاربرد دارند که در مجموع از ۳۷ عامل معرفی شده ۸ عامل (جدول ۶) و پس از چرخش عاملی آثار اقامتگاه های بوم گردی در هشت عامل دسته بندی و عوامل نیز با توجه به ماهیت متغیرها نامگذاری شدند . که این هشت عامل حدود ۷۹ / ۹۰ درصد آثار اقامتگاه های بوم گردی را تبیین می کنند و ۲۰ درصد از واریانس باقیمانده مربوط به سایر متغیرهایی هست که در این پژوهش پیش بینی نشده است .

جدول ۷. (عوامل استخراج شده، مقادیر ویژه و درصد تبیین واریانس آنها از مجموعه شاخص ها)

عوامل	مقادیر ویژه اولیه			مجموع مجزورات بار عاملی پیش از دوران			مجموع مجزورات بار عاملی پس از دوران		
	جمع کل	درصد واریانس	درصد تجمعی	جمع کل	درصد واریانس	درصد تجمعی	جمع کل	درصد واریانس	درصد تجمعی
۱	۵ / ۵۱۲	۱۹ / ۷۲۱	۱۹ / ۷۲۱	۵ / ۵۱۲	۱۹ / ۷۲۱	۱۹ / ۷۲۱	۳ / ۹۸۵	۱۴ / ۶۱۶	۱۴ / ۶۱۶
۲	۴ / ۰۷۱	۱۷ / ۳۲۷	۳۶ / ۶۰۱	۴ / ۰۷۱	۱۷ / ۳۲۷	۳۶ / ۶۰۱	۳ / ۱۴۲	۱۲ / ۶۴۶	۲۷ / ۴۶۲
۳	۳ / ۳۰۳	۱۳ / ۹۶۴	۴۹ / ۸۳۵	۳ / ۳۰۳	۱۳ / ۹۶۴	۴۹ / ۸۳۵	۲ / ۸۱۲	۱۲ / ۱۰۶	۳۹ / ۶۳۱
۴	۲ / ۸۲۷	۱۰ / ۶۱۹	۵۸ / ۱۷۵	۲ / ۸۲۷	۱۰ / ۶۱۹	۵۸ / ۱۷۵	۲ / ۵۹۴	۱۰ / ۵۳۷	۵۰ / ۱۴۳
۵	۲ / ۱۱۹	۸ / ۴۴۱	۶۶ / ۵۲۸	۲ / ۱۱۹	۸ / ۴۴۱	۶۶ / ۵۲۸	۲ / ۳۱۷	۸ / ۴۲۹	۶۴ / ۸۲۴
۶	۱ / ۹۰۲	۵ / ۲۰۸	۷۱ / ۲۲۱	۱ / ۹۰۲	۵ / ۲۰۸	۷۱ / ۲۲۱	۲ / ۰۸۱	۶ / ۳۴۹	۷۰ / ۶۷۴
۷	۱ / ۵۱۸	۳ / ۹۰۸	۷۶ / ۳۷۲	۱ / ۵۱۸	۳ / ۹۰۸	۷۶ / ۳۷۲	۱ / ۹۰۴	۵ / ۲۸۱	۷۵ / ۵۶۳
۸	۱ / ۱۳۸	۲ / ۱۲۲	۷۹ / ۹۰۸	۱ / ۱۳۸	۲ / ۱۲۲	۷۹ / ۹۰۸	۱ / ۱۶۱	۴ / ۵۱۲	۷۹ / ۹۰۸

مأخذ: یافته های نگارندگان

جدول زیر (۷)، بارهای عاملی ۸ عامل باقی مانده را پس از چرخش نشان می دهد. با توجه به میزان همبستگی هر یک از شاخص ها و نتیجه تحلیل عاملی روی ۳۷ شاخص، ۸ عامل به منزله آثار اصلی شناسایی و امکان نام گذاری آنها فراهم شد. در ادامه متغیرهای بارگذاری شده در عوامل هشت گانه این پژوهش را می توان به شرح زیر تحلیل و نام گذاری کرد.

جدول ۸. (بارهای عاملی هشت گانه اثرگذار بر توسعه روستایی از طریق اقامتگاه بوم گردی)

عامل	زیر عامل	بار عاملی	مقدار ویژه	درصد واریانس تبیین شده
عامل اول: اشتغال زایی	ایجاد اشتغال مستقیم و غیر مستقیم	۰ / ۹۰۷	۵ / ۵۱۲	۱۹ / ۷۲۱
	گسترش فرصت های شغلی برای زنان	۰ / ۸۶۴		
	ایجاد فرصت های شغلی جدید	۰ / ۷۵۲		
عامل دوم: افزایش تولید و درآمد	گسترش کارگاه و صنعت	۰ / ۸۷۹	۴ / ۰۷۱	۱۷ / ۳۲۷
	جذب منابع مالی	۰ / ۸۹۰		
	تنوع بخشی به تولیدات کشاورزی	۰ / ۷۹۵		
	ایجاد درآمد برای ساکنان	۰ / ۵۱۲		
عامل سوم: تقویت هویت محلی	شهرت بیشتر روستا	۰ / ۸۵۶	۳ / ۳۰۳	۱۳ / ۹۶۴
	زمینه سازی برای گردآوری اطلاعات درباره فرهنگ و اداب و رسوم، هنرهای بومی و ..	۰ / ۸۲۳		
	هویت بخشی به روستا	۰ / ۶۸۲		
	تقویت باورها و احترام به دانش محلی ها	۰ / ۶۶۵		
	انجام مراسم مختلف محلی	۰ / ۶۰۳		
	گسترش فرهنگ استفاده از غذاهای بومی محلی	۰ / ۵۱۶		
عامل چهارم: رونق بخش خدمات	گسترش مشاغل خدماتی	۰ / ۸۸۲	۲ / ۸۲۷	۱۰ / ۶۱۹
	تنوع بخشی به منابع درآمدی	۰ / ۸۳۴		
	افزایش قیمت زمین و رونق معاملات ملک	۰ / ۷۶۸		
	توسعه بازارهای محلی	۰ / ۵۵۹		
عامل پنجم:	حفاظت از محیط زیست و طبیعی	۰ / ۷۰۱		

۸ / ۴۴۱	۲ / ۱۱۹	۰ / ۶۳۲	تشویق به استفاده نکردن از ظروف یکبار مصرف به ویژه در پذیرایی ها	زیست محیطی
		۰ / ۵۸۷	کاهش بهره برداری بی رویه کشاورزی	
۵ / ۲۰۸	۱ / ۹۰۲	۰ / ۶۹۷	افزایش سطح آگاهی و اطلاعات مردم محلی	عامل هشتم : بهبود نگرش و آگاهی جامعه
		۰ / ۶۴۹	تقویت اعتماد به نفس و باور توانایی های بومی	
		۰ / ۶۱۹	حضور نخبگان در روستا	
		۰ / ۵۲۱	افزایش حضور گردشگران داخلی و خارجی و ادراک مفهوم جهانی شدن	
۳ / ۹۰۸	۱ / ۵۱۸	۰ / ۸۶۷	توسعه راه های ارتباطی	عامل هفتم : کالبدی - معماری
		۰ / ۸۰۹	تامین مالی برای زیر ساخت ها	
		۰ / ۷۲۰	استفاده از مصالح هماهنگ با طبیعت	
		۰ / ۷۰۹	بهبود الگوی معماری بومی	
		۰ / ۶۷۳	توجه به خانه های تاریخی و نگهداری از آنها	
		۰ / ۵۶۲	استفاده از معماری داخلی ساده محلی	
۱ / ۱۳۸	۲ / ۱۲۲	۰ / ۸۴۲	افزایش امنیت	عامل هشتم : اجتماعی - فرهنگی
		۰ / ۷۰۵	جلوگیری از مهاجرت	
		۰ / ۵۷۵	برهم خوردن تعادل جمعیتی	
		۰ / ۵۶۴	ایجاد دوگانگی فرهنگی	
		۰ / ۴۶۸	تامین مالی برای مناطق حفاظت شده	
		۰ / ۴۲۱	افزایش نشاط گردشگران	
		۰ / ۴۶۵	گسترش ناهنجاری	

مأخذ: یافته های نگارندگان

بنابر یافته های به دست آمده از تحلیل عاملی ، عوامل اصلی تأثیرگذار بر توسعه پایدار روستایی به واسطه ایجاد اقامتگاه های بوم گردی به ترتیب عبارت اند از :

عامل اشتغال زایی با واریانس ۱۷ / ۱۹ (ایجاد اشتغال مستقیم و غیر مستقیم ، گسترش فرصت های شغلی برای زنان ، ایجاد فرصت های شغلی جدید) :

عامل افزایش تولید و درآمد با واریانس ۳۲ / ۱۷ (گسترش کارگاه و صنعت ، جذب منابع مالی ، تنوع بخشی به تولیدات کشاورزی ، ایجاد درآمد برای ساکنان) :

عامل تقویت هویت محلی با واریانس ۹۶ / ۱۳ (شهرت بیشتر روستا ، زمینه سازی برای گردآوری اطلاعات درباره فرهنگ ، آداب و رسوم ، فولکلور، هنرهای بومی و ... ، هویت بخشی به روستا ، تقویت باورها و احترام به دانش محلی ها ، انجام مراسم مختلف محلی ، گسترش فرهنگ استفاده از غذاهای سالم محلی) :

عامل رونق بخش خدمات با واریانس ۶۱ / ۱۰ (گسترش مشاغل خدماتی ، تنوع بخشی به منابع درآمدی ، افزایش قیمت زمین و رونق معاملات ملک ، توسعه بازارهای محلی) :

عامل زیست محیطی با واریانس ۴۴ / ۸ (حفاظت از محیط زیست و طبیعی ، تشویق به استفاده نکردن از ظرف یکبار مصرف به ویژه در پذیرایی ها ، کاهش بهره برداری بی رویه کشاورزی) :

عامل بهبود نگرش و آگاهی جامعه با واریانس ۲۰ / ۵ (افزایش سطح آگاهی و اطلاعات مردم محلی ، تقویت اعتماد به نفس و باور توانایی های بومی ، حضور نخبگان در روستا ، افزایش حضور گردشگران داخلی و خارجی و ادراک مفهوم جهانی شدن) :

عامل کالبدی - معماری با واریانس ۹۰ / ۳ (توسعه راههای ارتباطی ، بهبود الگوی معماری بومی ، استفاده از مصالح هماهنگ با طبیعت ، توجه به خانه های تاریخی و نگهداری از آنها ، استفاده از معماری داخلی ساده محلی) :

عامل اجتماعی - فرهنگی با واریانس ۱۳ / ۱ (افزایش امنیت ، جلوگیری از مهاجرت ، برهم خوردن تعادل جمعیتی ، ایجاد دوگانگی فرهنگی ، گسترش ناهنجاری ، افزایش نشاط گردشگران) :

از میان مجموعه عوامل عوامل کالبدی - معماری و اجتماعی - فرهنگی با توجه به میزان واریانس تبیین کننده کمی که به نسبت سایر عوامل دارند، کمترین تأثیر را بر توسعه پایدار روستایی (به واسطه ایجاد اقامتگاه های بوم گردی) داشته اند. جهت بررسی میزان عوامل مؤثر بر توسعه نواحی روستایی به واسطه شکل گیری اقامتگاه های بوم گردی (متغیرهای مؤثر بر هر عامل با هم ترکیب) و با توجه به نرمال بودن متغیرهای پژوهش از آزمون T تک نمونه ای استفاده شده است؛ بنابراین میانگین محاسبه شده عوامل هشت گانه با میانگین فرضی ۲ سنجش و ثابت می شود که میانگین واقعی نظر کل پاسخگویان از ۲ بیشتر و در حد بالاست و با توجه به میزان معناداری به دست آمده که برای تمام ابعاد کمتر از ۰/۰۵ است، این ابعاد معنادار و تعمیم دانی به کل جامعه است و همچنین حد بالا و پایین تمام عوامل مثبت بوده است؛ بدین معنا که میانگین جامعه در این ابعاد بیش از مقدار مورد آزمون است؛ این نتیجه گویای این است که در نواحی روستایی ایران، عوامل بررسی شده در افزایش توسعه روستا ناشی از گردشگری بوم گردی نقش بسیار مثبتی دارند؛ از این بین، عامل چهارم (رونق بخش خدمات) با آماره ۶۴/۸ و عامل اول (اشتغال زایی) با آماره ۵۱/۷ بیشترین نقش را داشته اند.

جدول ۹. (بررسی نقش عوامل استخراج شده از تحلیل عاملی در توسعه نواحی روستایی)

متغیرهای پژوهش	آماره t	میانگین	انحراف معیار	میزان معنادار	اختلاف میانگین	95% confidence Interval of the Difference
عامل اول: اشتغال زایی	۷/۵۱۲	۲/۲۲۱	۰/۴۹۱	۰/۰۰۰	۰/۲۹	۰/۲۰۲ - ۰/۳۹۱
عامل دوم: افزایش تولید و درآمد	۷/۱۳۹	۲/۱۸۸	۰/۳۹۸	۰/۰۰۰	۰/۱۸	۰/۱۸۴ - ۰/۲۷۸
عامل سوم: تقویت هویت محلی	۴/۸۶۱	۲/۱۴۲	۰/۴۴۵	۰/۰۰۰	۰/۱۳	۰/۱۱۶ - ۰/۲۲۱
عامل چهارم: رونق بخش خدمات	۸/۶۴۴	۲/۱۶۲	۰/۳۱۱	۰/۰۰۰	۰/۱۶	۰/۱۳۲ - ۰/۲۳۷
عامل پنجم: زیست محیطی	۴/۵۲۷	۲/۱۳۴	۰/۴۱۹	۰/۰۰۰	۰/۱۲	۰/۱۰۲ - ۰/۲۱۳
عامل ششم: بهبود نگرش و آگاهی جامعه	۵/۴۷۹	۲/۱۲۱	۰/۳۰۱	۰/۰۰۰	۰/۱۰	۰/۰۹۱ - ۰/۱۹۴
عامل هفتم: کالبدی - معماری	۵/۱۲۷	۲/۱۷۴	۰/۴۰۷	۰/۰۰۰	۰/۱۷	۰/۱۱۶ - ۰/۲۳۱
عامل هشتم: اجتماعی - فرهنگی	۲/۹۸۲	۲/۰۱۷	۰/۳۱۷	۰/۰۰۲	۰/۰۳	۰/۰۱۴ - ۰/۱۱۷

مأخذ: یافته های نگارندگان

نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات

گردشگری از جمله صناعی است که کمترین وابستگی را به تکنولوژی آلاینده دارد. توسعه خدمات جهانگردی نه فقط اصالت منطقه را برجسته میکند، بلکه از نتیجه آن میتوان در حفظ و ساماندهی این اصالت و نیز در به وجود آوردن توازن بهینه بین منابع و استفاده مناسب از آن برای رشد و توسعه منابع طبیعی و ملی بهره برد و همزمان با آن از مزایای اقتصادی آمد و شدهای مربوط برخوردار شد. برای افزایش درآمدهای عمومی کشور و کاهش وابستگی اقتصاد آن به درآمد حاصل از فروش نفت لازم است از ظرفیتهای زیستی، حفظ منابع طبیعی و صنعت گردشگری بیش از پیش استفاده شود. حساسیت و آسیب پذیری محیط زیست به صورت مستقیم از طریق گردشگری انگیزه مهمی را برای حفاظت از تنوع زیستی، به ویژه در کشورهای در حال توسعه ایجاد کرده است. بومگردی به مثابه یکی از انواع صنعت گردشگری در چارچوب الگوهای فضایی گردشگری و در راستای گردشگری مقاصد، قابلیت بسیاری در زمینه تطبیق پذیری محیطی در گردشگری پایدار دارد. از اینرو توجه به بومگردی برای پاسخگویی به تقاضا گردشگر در چارچوب جریان گردشگری جهانی موجب میشود قابلیتهای گردشگری و راهکارهای توسعه در آن مناطق مختلف سنجیده شود تا از این طریق با شکل گیری جریان گردشگری، اشتغالزایی و افزایش درآمد برای ساکنان محلی نواحی مستعد اینگونه گردشگری شکل گیرد. این تحقیق که با هدف بررسی تأثیر ایجاد کمپ های گردشگری در توسعه نواحی روستایی در راستای توسعه پایدار منطقه ای صورت گرفته که با توجه به نظرسنجی انجام شده به ترتیب ایجاد اشتغال مستقیم و غیرمستقیم، جذب منابع مالی، گسترش مشاغل خدماتی، گسترش کارگاه و صنعت و توسعه راه های ارتباطی، مهم ترین آثار شکل گیری اقامتگاه های بوم گردی در نواحی روستایی بوده اند؛ در مقابل، متغیرهای تأمین مالی برای مناطق حفاظت شده فرهنگی، افزایش نشاط گردشگران و گسترش ناهنجاری، کمترین میانگین تأثیرگذاری را به خود اختصاص داده اند. در ادامه

برای تحلیل آثار شناسایی شد اقامتگاه های بوم گردی بر توسعه نواحی روستایی بر اساس چند متغیر کلی ، از تحلیل عاملی به روش تجزیه مولفه های اصلی استفاده شد . با توجه به مقدار KMO مشخص شد تحلیل عاملی برای این آزمون مناسب است و همچنین نتایج آزمون بار تلت نشان دهنده همبستگی معنادار بین متغیرها می باشد . و سپس آثار اقامتگاه های بوم گردی در هشت عامل دسته بندی شدند که این هشت عامل ۹۰ / ۷۹ درصد آثار اقامتگاه های بوم گردی را تبیین می کنند . عوامل اصلی تاثیر گذار بر توسعه پایدار روستایی به واسطه ایجاد اقامتگاه های بوم گردی عبارتند از :

عامل اشتغال زایی با واریانس ۷۲ / ۱۹ درصد اثر گذاری اقامتگاه های بوم گردی را تبیین می کند که شامل ایجاد اشتغال مستقیم و غیر مستقیم ، گسترش فرصت های شغلی برای زنان ، ایجاد فرصت های شغلی جدید است ؛ عامل افزایش تولید و درآمد با واریانس ۳۲ / ۱۷ و عامل تقویت هویت محلی با واریانس ۹۶ / ۱۳ بیشترین درصد اثر گذاری اقامتگاه های بوم گردی را بر توسعه نواحی روستایی تبیین می کنند ، که این نتایج با یافته های عنابستانی و همکاران (۱۳۹۷) ، سرایی و همکاران (۱۳۹۵) ، فرجی راد و همکاران (۱۳۹۰) همخوانی دارد . و در مقابل ، عوامل کالبدی - معماری با واریانس ۹۰ / ۳ و اجتماعی - فرهنگی با واریانس ۱۳ / ۱ کمترین تاثیر را در توسعه نواحی روستایی داشتند .

نتایج پژوهش نشان می دهد حضور گردشگران در مناطق روستایی باعث ارتقا زندگی جامعه محلی شده است . ایجاد شغل های مرتبط با گردشگری، زمینه جلودگیری از مهاجرت مردم روستا را به شهرهای بزرگ فراهم می سازد . تلاش برای توزیع عادلانه درآمد و روند درست افزایش درآمدهای حاصل از گردشگری در منطقه ، در پیشگیری از آثار منفی گردشگری در منطقه از جمله رقابت های ناسالم و بروز اختلافات محلی نقش مهمی را ایفا می کند . از دیگر نتایج این پژوهش ، تأثیر رونق گردشگری در منطقه بر حضور فعال زنان در فعالیت های اجتماعی ، به ویژه تولید صنایع دستی بومی است . ایجاد انگیزه در زنان برای مشارکت در فعالیت های اجتماعی مرتبط با گردشگری ، از دیگر آثار مثبت رونق گردشگری در این روستا بوده است . به طور کلی در زمینه های اقتصادی و زیست محیطی ، مردم دیدگاه مثبتی به آثار این متغیرها داشته اند ؛ برای نمونه مردم نگرش مثبتی به نقش بوم گردی در افزایش درآمد ساکنان یا حفظ گونه ها و جانوران بومی داشته اند که در نتیجه باعث به وجود آمدن نگرش مثبتی به آینده بوم گردی در میان ساکنان و این امر به صورت غیرمستقیم باعث حمایت جامعه محلی از بوم گردی شده است . همچنین نکته جالب توجه این پژوهش آن است که آثار اجتماعی بوم گردی ، برای نمونه نقش بوم گردی در ایجاد همبستگی میان ساکنان یا افزایش توانمندی محلی ، به صورت مستقیم بر متغیر حمایت از بوم گردی اثر گذاشته و باعث شده است مردم با توجه به در نظر گرفتن آثار مثبت اجتماعی بوم گردی ، از این امر استقبال کنند .

منابع

- اسمعیلی، فضل اله، سارلی، رضا و خداداد، مهدی، (۱۳۹۷). **سنجش پارامترهای اقلیمی با رویکرد توسعه گردشگری در مناطق روستایی و شهری مورد مطالعه: شهرستان گنبدکاووس**، فصلنامه اکوسیستم های طبیعی ایران، ۹(۲)، ۱۲۷-۱۴۴.
- حسام، مهدی، اروچی، حسن، (۱۳۹۸). **شناسایی و ارزیابی کانون های بوم گردی در استان گیلان**، فصلنامه علمی پژوهشی برنامه ریزی و توسعه گردشگری، ۸(۴)، ۹۷-۱۱۴.
- خازنی، شیلا و علی محمدی، پریسا، (۱۳۹۴). **معماری طبیعت گرا با رویکرد انسان و محیط**، کنفرانس بین المللی عمران ، معماری و زیرساخت های شهری، چاپ اول، تبریز، ۲۶-۳۸.
- سادین، حسین و پورطاهری، مهدی، (۱۳۹۹). **ارزیابی چرخه ی عمر اقامتگاه های بوم گردی مورد مطالعه: منطقه ی ترکمن صحرای استان گلستان**، برنامه ریزی و آمایش فضا، ۲۴(۲)، ۲۰۱-۲۲۹.
- سرایی ، محمد حسین و قاسمی ، نرگس (۱۳۹۳) **بررسی وضعیت گردشگری و بوم گردشگری شاهر ورزنه** ، اولین همایش بین المللی علمی راهبردی توسعه گردشگری جمهوری اسلامی ایران ، چالش ها و چشم اندازها ، پژوهشگاه گردشگری جهاد دانشگاهی ، چاپ اول ، ص ۴۰ - ۲۴ .

- ربانی، راضیه. (۱۳۹۷). بررسی پتانسیل های اقامتگاه های بوم گردی در توسعه ی گردشگری نسل سوم، **موردپژوهی: اقامتگاه های بوم گردی استان اصفهان**. پایان نامه ی کارشناسی ارشد دانشکده ی پژوهش های عالی هنر و کارآفرینی. دانشگاه اصفهان.
- رفاهی دهر، میترا و شمس، مجید، (۱۳۹۸)، **ارزیابی توانمندی های بوم گردی شهرستان ملایر با تأکید بر روستای هدف گردشگری مانیزان با استفاده از مدل SWOT**، فصلنامه فضای گردشگری، ۸(۳۲)، ۱۷-۳۳.
- روشنگلی، محمد و ریاحی، وحید (۱۳۹۷) **بررسی نقش بوم گردی در توسعه اقتصادی مناطق روستایی دهستان پنجهزاره شهرستان بهشهر**، فصلنامه فضای گردشگری، شماره ۲۵، ص ۶۵ - ۵۱.
- زردان، میثم و منصوربهمی، مسلم، ۱۳۹۴، **گردشگری روستای و اصول توسعه گردشگری پایدار، همایش ملی عمران و معماری با رویکردی بر توسعه پایدار، فومن، صص ۱-۱۵**.
- عباسی، عالم و رضوانی، محمد (۱۳۹۶) **بررسی بوم گردی روستایی و نقش آن در توسعه پایدار گردشگری (مطالعه موردی : شهرستان پاوه استان کرمانشاه)**، کنفرانس بین المللی پژوهشهای نوین در عمران، معماری، مدیریت شهری و محیط زیست، کرج، موسسه آموزش عالی شهریار.
- عزیززی، کاروان، رستگار، شفق، حیدری، قدرت اله، جعفریان، زینب، (۱۳۹۸)، **اثرات اقتصادی-اجتماعی بومگردی بر توانمندی جوامع محلی مورد: ناحیه بلده در استان مازندران**، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۸(۱)، ۷۹-۹۶.
- علی یاری، ویدا، شریف زاده، مریم و احمدوند، مصطفی (۱۳۹۸) **ارزیابی اثرات گردشگری بر نواحی روستایی هدف گردشگری بخش مرکزی شهرستان فیروزآباد با استفاده از مدل تحلیل عاملی**، فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، سال ۱۴، شماره ۴۵، ۲۴۷ - ۲۲۱.
- عنابستانی، علی اکبر، گیاهی، حسن و جوانشیری، مهدی (۱۳۹۷) **بررسی و تحلیل آثار ایجاد اقامتگاه های بوم گردی بر توسعه سکونتگاه های روستایی**، فصلنامه برنامه ریزی منطقه ای، سال هشتم، شماره دوم، ص ۲۴ - ۱.
- عنابستانی، علی اکبر، گیاهی، حسن و جوانشیری، مهدی، (۱۳۹۷)، **بررسی و تحلیل آثار ایجاد اقامتگاه های بوم گردی بر توسعه سکونتگاه های روستایی نمونه: روستای رادکان شهرستان چناران**، فصلنامه علمی - پژوهشی برنامه ریزی فضایی (جغرافیا)، ۸(۲)، ۱-۲۴.
- عنابستانی، علی اکبر، عنابستانی، زهرا و رومیانی، احمد، (۱۳۹۴)، **گردشگری خانه های دوم روستایی تحولی در روابط. شهر و روستا در ایران**، نشر جهانی، چاپ اول، بجنورد، ۲۲۸.
- فرجی راد، عبدالرضا، احسانی، افسانه (۱۳۹۰) **بررسی تاثیر اقامتگاههای بوم گردی بر ارتقاء سطح زندگی جامعه محلی روستاهای گرمه و شیب دراز**، فصلنامه جغرافیایی سرزمین، شماره ۳۰، ص ۷۷ - ۶۳.
- کرمی، فریبا و شریفی، رقیه، (۱۳۹۲)، **ارزیابی گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT (مطالعه موردی : روستاهای بخش مرکزی مراغه)**، نشریه جغرافیا و برنامه ریزی، دوره ۱۷، شماره ۴۶، ۱۹۹ - ۲۲۱.
- گلکار، کوروش، (۱۳۸۴)، **مناسبسازی تکنیک تحلیلی سوات SWOT**، مجله معماری و شهرسازی، ۱۵(۴۱)، ۴۴-۶۵.
- لطفی، صدیقه، رمضان زاده لسبویی، مهدی، ابراهیمیان، مهناز (۱۳۹۴) **سنجش نگرش مردم نسبت به نقش آموزش در تمایل به کارآفرینی بوم گردی (منطقه کویری و بیابانی خورویببانک)** مجله برنامه ریزی و توسعه گردشگری، سال ۶، شماره ۲۱، ص ۷۶ - ۵۴.
- میرزاده کوهشاهی، مهدی و دهقانی، امین (۱۳۹۵) **بررسی نقش پتانسیل های بوم گردی بندرعباس در جذب گردشگران**، پژوهش نامه فرهنگی هرمزگان، شماره ۱۱، ص ۲۵ - ۶.
- موقریاک، علی، قربانی، فاطمه، ۱۳۹۷، **جایگاه گردشگری در امنیت ملی و روند توسعه کشورها (مطالعه موردی: کشور ایران)**، جغرافیایی فضای گردشگری، دوره ۷، شماره ۲۶، صص ۱-۲۵.
- نیک نژاد، مریم، مهدوی، علی و کرمی، امید (۱۳۹۲) **آثار زیست محیطی گردشگری با تأکید بر اکوتوریسم**، کنفرانس ملی مخاطرات محیط زیست زاگرس، خرم آباد، اداره کل مدیریت بحران استانداری لرستان، انجمن مهندسی محیط زیست زاگرس.
- Anup, C. Kedar, R. Ramesh, S, 2015, Role of ecotourism in environmental conservation and socioeconomic development in Annapurna conservation area, International Journal of Sustainable Development and World Ecology, Vol 22, Issue 3, pp. 251-25۸.
- Ashley, C., D. Roe and H. Goodwin, 2001, Pre-poor Tourism Strategies: Making Tourism Work for the Poor, A Review of Experience, Nottingham: The Russell Press.

- Bhattacharya, D., Chowdhury, B. & Sarkar, R. (2011). Irresponsible Ecotourism practices flanking the Best National Park In India: A Multivariate Analysis. 2nd International Conference on Business and Economic Research (2nd Icerb 2011) Proceeding, 1901-1928.
- Buckley, R., (2009). Ecotourism: Principles and practices, CABI, Tourism Text, 1st Ed, 368, <https://books.google.com/books?id=qRzHNJgEiBEC>.
- Chiang, L., (2008), "Tourism development and economic growth: A closer look at panels", *Tourism Management*, 29:178-191.
- Crosta, N., Davies, A., & Maguire, K. (2006). The new rural paradigm: Policies and Governance. In: Paris: OECD Publishing, pp 1-168.
- Hawkins, D. E., (2004). A protected areas ecotourism competitive cluster approach to catalyse biodiversity conservation and economic growth in Bulgaria, *Journal of Sustainable Tourism*, Vol 12, No 3, Pp 219-244.
- Ketut, L., & Dewi, Y. 2014. Modeling the relationships between tourism sustainable factors in the traditional village of Pancasari. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 135, pp.57-63.
- Rebecca, Ch., Rose, B., & Bor, T., (2015). Eco-Lodges, a Future for Sustainable Tourism in Kenya, *Journal of Tourism, Hospitality and Sports*, No 8, Pp 37-41.
- Vetsi, Wanjiko (2014), An evaluation of the use of eco labeling Within the Eco Tourism Sector, University of East Anglia. <http://www.ima.i>
- Walpole, M.J. & Goodwin, H.J., 2000, Local Economic Impacts of Daragon in Indonesia, *Journal of Annals of Tourism Research*, Vol. 27, No. 3. Pn.5.
- Wood., (2002). Megan Epler: Ecotourism, principles, practices & policies for sustainability/UNEP, 1st Ed., University of Minnesota, United State of America, 61. <https://books.google.com/books?id=TaAsAQAAAMAJ>.
- Yüksel, İ., & Dagdeviren, M., (2007), Using the analytic network process (ANP) in a SWOT analysis—A case study for a textile firm, *Information Sciences*, 177(16), 3364-3382.